

НАЧАЛО

У цьому році ми відзначаємо соту річницю від часу заснування одного із найстарших у нашому регіоні аграрних навчальних закладів: Маслівського фахового коледжу. Однак його історія починалась все таки не у 1920-му, а ще раніше. Адже началом цього шляху довжиною у сто літ була Маслівська суспільна гімназія.

Загалом, у селі до 1917 року діяло двохкласне початкове училище із молодшим та старшим відділеннями («Положення про початкові народні училища», 1864 р.). По суті це була загальноосвітня школа, збудована земством у 1904 році, яка підпорядковувалась Міністерству народної освіти. Тому і називалась вона міністерською або ж казенною, хоч спонсорську допомогу отримувала все-таки від земства. Тут слід зазначити, що земські школи у порівнянні із казенними мали більш потужну матеріальну базу і застосовували прогресивніші методи навчання. У 1915 році Маслівське початкове училище із п'ятирічним терміном навчання відвідувало 213 учнів. Тим не менш, варто знати, що двокласні початкові училища у плані подальшого здобуття освіти перспектив не мали. Тобто випускник такого закладу на вищий освітній щабель піднятися уже не міг. Інша справа гімназії. Зазвичай вони поділялись на класичні і реальні. Але тільки класична гімназія давала право вступу до університету, який був вершиною усієї системи тодішньої освіти.

Формально гімназії були безстановими середніми навчальними закладами. Та фактично туди набирали тільки дітей дворян та вищого чиновництва. Насамперед, через високу платню за навчання (від 50-ти до 100-та крб. на рік). Крім того, у 1887 році Міністерство народної освіти Російської імперії прийняло циркуляр під назвою «Про скорочення гімназичної освіти». Згідно нього кількість місць у гімназіях для представників нижчих верств населення було зведено до мінімуму. Цей циркуляр прозвали «Законом про кухарчиних дітей».

Що ж до земських шкіл, то на нашій Київщині їх було не густо. Зокрема, у 1912 році таких закладів тут налічувалось усього 149. А от що стосується гімназій, то в усій Україні їх взагалі діяло не більше 150-ти. Тому про гімназію на селі можна було б навіть і не мріяти, якби не жовтневий переворот. Ця подія породила неймовірну у своїй жорстокості громадянську війну. Та якраз саме у буремному 1919 році і відкрилась Маслівська суспільна гімназія. Явище за старими освітніми мірками неординарне.

Все ж, давайте звернемось спочатку до першоджерел. Наприклад, до документа такого змісту: «Шановна музейна комісія! Влітку 1969 року виповнюється 50 років нашому колективному суспільному починанню, тобто Маслівській гімназії. Зрозуміло, що насамперед потрібно вітати саму справу що до організації музею, пов'язаного із історією Маслівки, навколишніх сіл та і району взагалі. Адже Маслівка – це не просто чудове місце. Її історія дуже тісно переплітається із історією усієї України. Створення музею, це той випадок, коли як кажуть краще пізно, ніж ніколи. Тож треба радіти, що знаходяться такі ентузіасти, які досліджують цю історію і Маслівської гімназії зокрема. Адже ще трохи, і уже нікого не залишиться із числа колишніх її викладачів. Треба поспішати! Між іншим, я серед них найстарший!... А згадати є чого: той короткий проміжок часу був дуже яскравим. І от, що я думаю: Вас, шановна музейна комісія, повинні більше цікавити навіть не колишні викладачі гімназії, а її учні. Багато хто із них потім пішов навчатись у Маслівський технікум/інститут. Серед них є дуже славні імена!...»

Цей лист було написано у 1964 році Віталієм Олександровичем Гордієнком, одним із перших учителів Маслівської суспільної гімназії. Він викладав латинь, географію та політекономію і за свідченнями сучасників був улюбленцем маслівських гімназистів. Хоч про нього, як власне і про весь дуже короткий, тим не менш такий епохальний період діяльності Маслівської народної гімназії відомо не багато. Віталій

Гордієнко (1885 р. н.) був випускником історико-філологічного факультету Московського університету і викладав у середніх навчальних закладах, зокрема і у київських. У Маслівку ж прибув тому, що як писав Михайло Булгаков: «Страшним був 1918 рік, але 1919 рік виявився іще страшнішим». Дісталось тоді всім, а інтелігенції чи не найбільш: вона втікала із великих міст, рятуючись від голоду та від єврейських погромів.

Саме так опинився у Маслівці і майбутній директор гімназії Юхим Левович Спиридович (1874 р. н.), випускник Петроградського історико-філологічного інституту. А також брати Козловські: Дмитро Федорович (1889 р. н.), випускник фізико-математичного факультету Університету св. Володимира та Сергій Федорович (1891 р. н.), випускник Київського політехнічного інституту. На той час Сергій Козловський уже був відомим вітчизняним ученим-хіміком. Він став автором цілого ряду фундаментальних праць у галузі цієї науки і навіть устиг попрацювати у заснованій гетьманом Скоропадським Українській академії наук. Тільки викладач природничих дисциплін, Василь Іванович Іванов, за легендою, прибув у Маслівку із мандатом відділу освіти Раднаркому Канівського повіту.

До речі, сам В.І. Іванов, засновник Маслівського аграрного закладу, піднімався по освітніх шаблях досить таки довго, але вперто. Початкову освіту він здобув у міському училищі, але звідти виходу до класичної вищої освіти не було. Тож пішов Василь Іванович працювати токарем у механічні майстерні Олександрівського Південноросійського металургійного заводу у Катеринославі. Згодом склав іспити на звання вчителя початкових училищ. Врешті закінчив Київський учительський інститут. Однак випускникам таких закладів дорога до університету теж була закрита. Тому Василь Іванов продовжив свою освітню біографію ще у двох інститутах: Воронежському с/г та Київському політехнічному. Словом, банальна неспроможність оплатити свого часу навчання у гімназії змусила цю людину добру половину життя боротись за своє право на вищу освіту.

Сам же факт створення Маслівської суспільної гімназії сьогодні більш нагадує міф. Це ж стосується і особистостей, які були причетними до цієї благородної справи. Тож просто необхідно хоча б спробувати відновити що до них історичну справедливість. Із цією метою знову звертаємось до першоджерел. Цього разу до документа ось такого змісту: «...Історію Маслівської гімназії, а згодом Маслівського інституту я пам'ятаю добре, бо мій батько був одним із тих, хто починав це діло. Саме він писав листа до Англії, до маслівських поміщиків Муравйових-Апостолів-Короб'їних із проханням дозволити віддати їхній будинок під учбовий заклад. Він більш відомий, як маєток Генріха Трітшеля, попереднього власника... До Першої Світової війни мій батько вчителював у Сквирському, Звенигородському та Київському повітах. У тому числі і в Обухові, де у 1904 році народився я. Правду кажучи, батько мій не міг ніде довго всидіти на одному місці, бо не вживався із місцевими священиками. Аж тут почалась війна і у армію почали мобілізувати навіть учителів. От батько тоді і сам подався у дяки, бо духовенство на війну не брали. У якості дяка батько переїхав у Маслівку, де служіння Богу успішно суміщав із світськими справами: у міністерській школі він викладав арифметику, географію, історію, російську мову. Більше того, замінив собою директора цієї школи Асонова, який пішов на фронт. У Маслівці, до речі, ще й досі живуть люди, яких мій батько навчав у цій школі. Коли відбулась революція батько загорівся ідеєю відкрити у Маслівці справжню народну гімназію. Він знайшов одностудентів, звичайних селян: Михайла Корнієнка, Степана Чемериса, Степана Пашенка, Романа Красівського. Але ж час був дуже бурхливий, тому батько вирішив діяти обережно, бо як би чого не трапилось. Він написав до Лондона, до Володимира Муравйова-Апостола-Короб'їна, і відповідь від нього надійшла позитивна. Той лист було адресовано нам, через що я про нього і знаю. Однак у своїх спогадах я все ж хочу бути об'єктивним, тож маю

сказати, що велику допомогу у справі організації гімназії надав священник Іов Кузьмович Яровий. У минулому і він був учителем та ще й великим атеїстом, а прийняв духовний сан, щоб теж не іти на війну. Отець Яровий на проповідях агітував усіх маслівчан за відкриття гімназії, і сам їздив у Київ по учителів для неї. До слова сказати, мій батько також був атеїстом і такими ж виховав нас, своїх синів. Гріх то був чи не гріх, але у церковному хорі він розучував козацькі пісні та ще й ходив на театральні репетиції. Старші маслівчани ще певно пам'ятають як дяк грав на сцені дяка ж, а місцеві матушки дуже на нього за це ображались...».

Цей лист було написано у 1967 році Василем Артемовичем Гордієнком, випускником 1-го випуску Маслівського інституту селекції і насінництва ім. К.А. Тімірязєва. Василь Гордієнко став селекціонером із селекції зернобобових культур, здобув ступінь кандидата с/г наук, був удостоєний звання Заслуженого діяча науки Молдавської РСР та нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. І, до речі, пройшов усю війну. Таким чином, виходить, що Гордієнків причетних до створення та діяльності Маслівської гімназії було аж два. На родинні зв'язки не має і натяку. Але Артемія Гордієнка і Віталія Гордієнка один факт усе-таки об'єднує: обоє незаслужено забуті, бо за традицією історія Маслівської гімназії пов'язується тільки із ім'ям Іова Кузьмовича Ярового.

Слід зазначити, що більшість учителів цього народного закладу після його реорганізації у агрономічний технікум дружно перейшла на нову викладацьку роботу. Хіба що крім директора, Ю.Л. Спиридовича, подальша доля якого абсолютно загубилась. У цьому відношенні дуже цікавим є так би мовити послужний список його заступника із навчальної роботи І.І. Троцького (1877 р. н.), випускника природничого відділення фізико-математичного факультету Університету святого Володимира. До Маслівки він працював у Ботанічному саду при цьому університеті а також на кафедрі ботаніки Київського політехнічного інституту. Потім викладав у київських середніх навчальних закладах та на Вищих педагогічних курсах. Врешті очолив науково-дослідну станцію у Святошино і увійшов до складу створеного у 1918 році гетьманом П. Скоропадським першого в Україні Сільськогосподарського вченого комітету. Але коли у грудні того ж року Симон Петлюра узяв штурмом Київ, то таким як Іван Троцький ліпше було все ж опинитись подальше від столиці.

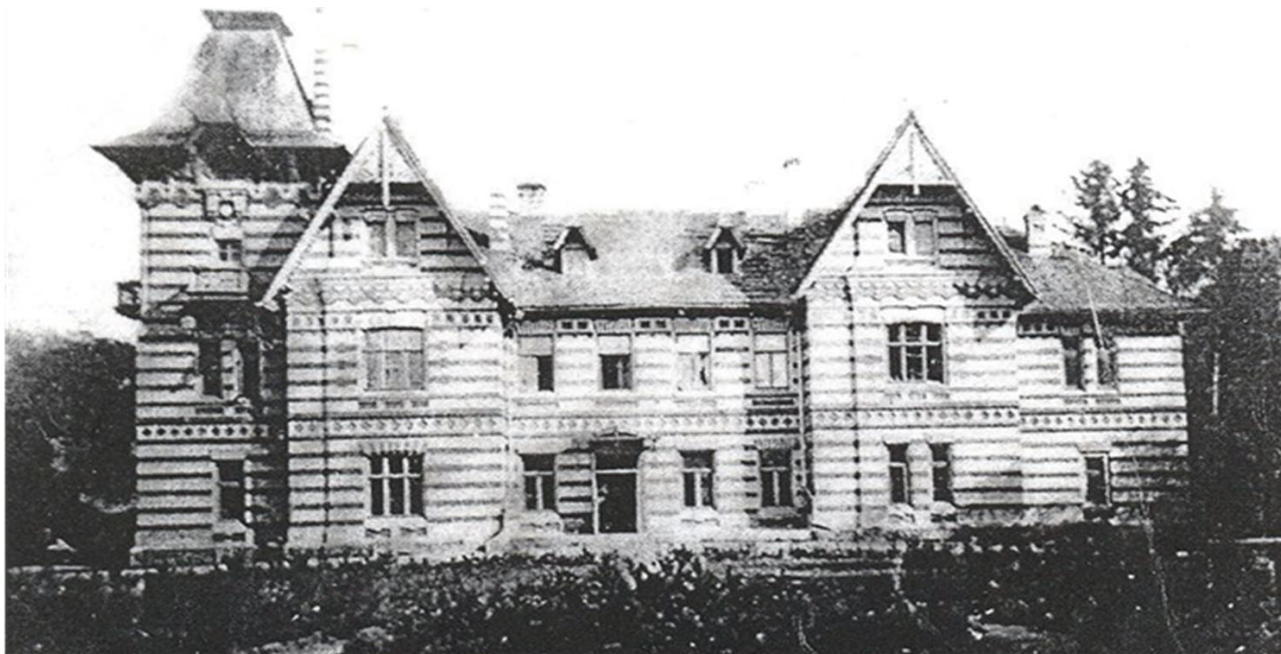
Створений на базі Маслівської гімназії технікум на перших порах мав ще дуже розпливчастий фаховий профіль. Тож саме Іван Іванович Троцький та професор Дмитро Костянтинівич Ларіонов складуть пілотний проект навчального плану що до підготовки у Маслівці не столярів, чинбарів і миловарів, а спеціалістів із селекційної та насінневої справи. Крім того, Іван Троцький очолить у технікумі ще й кафедру ботаніки. Однак втілити в життя свою мрію і створити у Маслівці свій Ботанічний сад уже не встигне. Коли першого директора Маслівського технікуму Василя Іванова відсторонять від керівництва вистражданого його ж пучками дітища, то Іван Троцький теж на знак протесту покине цей заклад. Іванов отримає призначення на Дніпропетровщину, у Ерастівський с/г технікум, колишню Верхньодніпровську агрономічну школу. Троцький та брати Козловські пойдуть разом із ним.

Розповідаючи про учителів Маслівської гімназії не можна не назвати імені ще одного випускника Університету святого Володимира, кандидата математичних наук Уляна Георгійовича Гутковського (1856 р. н.). Він викладав у середніх навчальних закладах на Рівненщині, на Чернігівщині, у Києві, а також інспектував народні училища на Полтавщині. На час створення Маслівської гімназії викладач-науковець уже перебував у відставці, тобто був звичайним пенсіонером. Втім, після жовтневого перевороту таке поняття як пенсія зникне надовго. Тож у Маслівській гімназії колишній пенсіонер Улян Гутковський почав викладати точні дисципліни та очолив її канцелярію. А у Маслівському агрономічному технікумі він буде читати

лекції із дисципліни під назвою «Фізика і метеорологія» і теж очолила секретаріат технікуму. Крім того, Улян Гутковський був одружений із рідною сестрою Василя Іванова, Вірою. А Віра Гутковська у сенсі ентузіазму та організаторських здібностей нічим не поступалась братові. Саме вона заснувала і очолила бібліотеку Маслівського агрономічного технікуму та відкрила перший студентський театр.

Варто знати, що у Маслівській суспільній гімназії, як і у будь-якій класичній, крім загальноосвітніх дисциплін, викладали аж чотири мови: латинь, російську, німецьку та французьку. Українська мова запанує у колишній гімназії тільки із 1923-го року, після так званого з'їзду коренізації (XII з'їзд РКП(б)). Як результат, українізувати навчальний процес у Маслівському сортово-насінневому технікуму почнуть настільки ревно, що після однієї із численних перевірок директора закладу В.І. Іванова знімуть із роботи.

Напевне від зміни політичних режимів ніяким чином не залежало хіба що тільки образотворче мистецтво. У гімназії такий предмет викладала панянка на ім'я Євгенія Миколаївна, прізвище якої не збереглось. Але це саме вона, крім малювання, навчала дітей із Маслівки, Козина, Ємчихи, Кутелева, Салів Хутора, Шандри, Потоків, Зеленьок ще й французькій мові. Молодь із цих сіл справді близько двох років відвідувала Маслівську гімназію.

Масток Н.Ф. Муравйової-Апостол-Короб'їної, у якому розташовувалась Маслівська суспільна гімназія

За списками В.О. Гордієнка маслівських гімназистів налічувалось не менше сімдесяти осіб. Цей уже сам по собі унікальний документ є ще й підтвердженням абсолютно простої істини: добра справа починається насамперед із великого бажання її здійснити. Адже Михайло Корнієнко, Степан Пашенко, Степан Чемерис, Роман Красівський, тобто ті маслівчани які допомагали організовувати гімназію, потім віддали туди навчатись своїх дітей чи своїх рідних. Степан Чемерис – двох синів, Олексія та Михайла. Роман Красівський – сина Йосипа. Михайло Корнієнко - сина Івана. У цьому відношенні біографія маслівчанина Івана Михайловича Корнієнка є просто показовою. Першу освіту він здобуде у Маслівській гімназії. У роки колективізації стане організатором першого у селі колективного господарства. Потім закінчить Маслівський інститут і очолить робітфак при ньому. Згодом прийме на себе обов'язки директора Білоцерківської дослідно-селекційної станції. А також

займатиме посаду заступника міністра с/г СРСР. А загалом, більшу частину свого життя віддасть кафедрі селекції злакових культур с/г академії ім. К.А. Тімірязєва.

Корнієнко Іван Михайлович

Красівський Роман Іванович

Двох своїх синів, Василя та Миколу, віддасть до гімназії і сам Артемій Гордієнко. Як ми уже знаємо, В.А. Гордієнко стане відомим вітчизняним селекціонером. Навчатиметься у гімназії і брат отця Іова Ярового, Василь Яровий. Олексій Козловський, найменший із братів Козловських, теж здобуватиме освіту саме у Маслівській гімназії. Та, власне, не минули її і усі випускники 1-го та 2-го випусків Маслівського сортово-насінневого технікуму ім. К.А. Тімірязєва/Маслівського Інституту селекції і насінництва ім. К.А. Тімірязєва.

Перший випуск Маслівського аграрного закладу, 1925 р. Майже всі студенти цього випуску спочатку навчались у Маслівській суспільній гімназії

У цьому переліку, між іншим, є імена відомих вітчизняних учених, генетиків і селекціонерів. Зокрема, доктора біологічних наук, професора, селекціонера із селекції злакових культур Краснюка Оксентія Олексійовича; доктора с/г наук Грушевого Серафима Євгенійовича; кандидата біологічних наук, селекціонера Малуші Кирила Васильовича (працював у НДІ землеробства і тваринництва Західних районів УРСР); кандидата с/г наук, селекціонера Коробка Петра Яковича (працював у Молдавському НДІ селекції, насінництва та агротехніки польових культур); кандидата с/г наук Варварського Семена Оксентійовича (працював на Фаленській дослідній станції); кандидата с/г наук Гудзенка Івана Харитоновича (працював у Одеському селекційно-генетичному інституті). Крім того, навчались у Маслівській гімназії і такі селекціонери із селекції злакових, як Поліщук Володимир Кирилович (працював у Одеському селекційно-генетичному інституті), Немлієнко Федір Євдокимович (працював на Дніпропетровській дослідній станції), Сухобрус Сергій Васильович (працював на Миронівській селекційній станції).

Не можна не згадати імені ще одного маслівського гімназиста, уродженця села Ємчихи, Івана Бобира. Випускник 1-го випуску Маслівського аграрного закладу, кандидат с/г наук, селекціонер із селекції кормових культур Іван Купріянович Бобир очолював Миронівську та Бійську селекційно-дослідні станції і Всесоюзний НДІ ефіроолійних культур. Крім того, у ВАСГНІЛ він координував усю наукову роботу із цукрового буряківництва в СРСР.

Загалом, цієї славної історії могло б і не бути. Адже постановою НКО УСРР усі земські школи і навіть гімназії було реорганізовано у єдині семирічні трудові. Таким чином, у Маслівці таких шкіл мало би з'явитись аж дві, одну із яких звісно що закрили б. Крім того, за тодішньої загальної тотальної реорганізації системи вітчизняної освіти було ліквідовано «царські» університети. Їхнє місце зайняли інститути, переважно спеціалізовані. За попереднього державного устрою не надто високий освітній ранг. У свою чергу, середні навчальні заклади, які ще не встигли потрапити у школи-семирічки (училища, гімназії, курси), отримали правове становище технікумів, які б мали випускати спеціалістів вищої кваліфікації вузького профілю. При них відкривались підготовчі відділення: профшколи із трирічним терміном навчання та робітфаки-дворічки. Саме тому Наркомат освіти УСРР вирішив: «Замість гімназії бути у Маслівці технікуму, хоч поки що і без державного фінансування. Як кажуть, будуть живі, не помруть». І таки вижили. Більше того, згідно цієї ж нової освітньої системи, набули статусу Маслівського Інституту селекції і насінництва ім. К.А. Тімірязєва. Але то уже зовсім інший великий і дуже знаменитий шлях.